

Tiv B

Kā gowis jaſlauz?

~~L 63
1922~~

~~Hn 63
1922~~

No

Jörgena Petersena,

Lauffaimneezibas ſkolas direktora Dalumā pee Odense (Danijā).

Schis rafis godalgots un iſdots no
„Svendborg Amts landoekonomiske Selskab“.

(Odense, 1898.)

Latviſki iſdots no
„Kurländische Oeconomische Gesellschaft“.

Jelgawâ.

Drukats pee J. F. Steffenhagen un dehla.

1902.

регист. № 89
регист. № 621 V

1953

L. V. B.

№ _____ In. 6567

0309062978

Дозволено цензурою. Рига, 19-го октября 1902 г.

Gewads.

Peena gowi war salihdsinat ar dsihwu maschinu, Gows.
kuras usdewums ir pahrstrahdat lopbaribas lihdsellus,
ka feenu, sahli, runkulus, spehka baribu u. t. t. peenâ.

Peens teek raschots tesmeni. Tadehl, nemot no Tesmenis.
flauzeja stahwokta, tesmenis jaufflata par fchâs dsihwâs
maschinas swarigako darba rihku.

Darbinaschana uslabo darba rihku — ir isteizeens, Darbinaschana
kuru ar pilnu teesibu war atteezinat us dsihweem radi-
jumeem un ari us gows tesmeni. Tesmena darbina-
schana pastahw eeksh tam, ka winsch teek istukschots
zaur flaukschanu, bet flaukschana ir swarigakais un
pamatigakais lihdsellis, ka attihstit gows peena raschhas
spehju. Ka teescham zaur pastahwigu wingrinachanu
darbinama meefas dala attihstas, to peerahda dauds
peemehri. Katrs strahdneeks sin, ka neparasts darbs
no sahuma loti nogurdina. Sehjemam sahp roka,
plahwejam paleek stihwa mugura, flauzejam nogurst
roku stilbi un rokas un t. t. Tomehr ar laiku katrs
dara sawu darbu bei, sevishkam puhlem un peespee-
schanas.

Darba rihkus waj ateeziga meefas dala tikai tad Tesmenis stipri
attihstas tahla, ja zaur wingrinachanu fajuht pastahwigu jawingrina.
fairinajumu. Preeksh tesmena fairinachana
pastahw eeksh tam, ka peens teek isspeests
lihds pehdejai lahitei.

Slauzejam wajag nemt par paraugu ehdeligo telu. Gows jaisslauz
Tessh issihsh gowi pawifam tukschu. Zaur to zelâs tihra.
peena dseedserôs dsihwaka asinu rinkochana, un zaur
asinim tesmeni nofkuhst dauds wairak weelu, kuras
wajadfigas peena raschochanai.

Zaur to isskaidrojas, ka tschakla un darbiga sihk- Sihkaimneela
faimneeze dabu no sawam gowim dauds wairak peena, gows.
nekâ no tam pascham gowim dabutu leelâ famneezibâ,
kur flaukschana teek isdarita pawirshî.

Katram, kam gar flaukschanu kahda dała, deretu
schos aisträhdijumus eewehrot.

Kà flaukschana ißdarama.

Usdewums.

Slaukschanas usdewums ir tesmena saturu pehz
eefpehjas pilnigi istukshot un tahdā kahrtā, lai gows
par flauzamo laiku sajstu sinamu labpatikschanu, un
lai peens netiktu peebehrts netihrumeeem.

Wajag mahzitees
no tela.

Gows no dabas apdahwinata ar dñinekli isbarot
sawus pehznahkamus. Tadehk waram no tela mah-
zitees. Telsch nekad neapeetäs ar gowi rupjā kahrtā,
jo wiensch sin, — lai dabutu peenu, — wajag buht
laipnam. Wiensch nekad nekeras pee pupa, eekams zaur
glahtischanos gar mahtes wehderu un tesmeni naw
apjautajees, waj tas ir atlauts.

Draudsigi apee-
fchanas.

Tadehk pirms flaukschanas gowi wajadfigs draudfigi
usrunat, paglaudit un ar plaukstu tai pabrauzit wehderu
un tesmeni. Zaur to gows teek netik ween peelabinata,
bet ari tesmenis notihrits no putekleem un spalwām,
kuri zitadi waretu nokluht flauktuwē. Pehz tam flau-
zejs eenem weetu gows labajā pufē, usleek pagaidam
flauktuvi us kreiso zelgalu un apflauka pupus un
tesmeni ar tihru un faufu rupju lupatu.

Wajag flaukt ar
wifū roku.

Pehz tam flauktuve teek noliscta peenahzigā weetā
pret tesmeni, un flaukschanu eesahk ar to, ka fanem
abus preelfhejos pupus ar wifū roku. Abas rokas
teek pahrmainus zilatas us augfchu ar leegu speddeenu
pret tesmeni un lehni un weegli, tāpat pahrmainus,
no augfhas us semi welkot, ap pupeem apnemtas.

Peenam wajag iß-
tezet zaur rokas
speddeenu.

Tas teek turpinats, kamehr gows eereetinata. Kad tas
ir notizis, tad zaur gluschi lihdsigu, bet siipraku roku
darbibu peenam wajag tezet no pupeem ar weenadu,
nepahrtrauktu strahwu. Pee katra jauna nehmeena
rokai wajag taisit speddeenu us augfchu pret tesmeni
un tahdā kahrtā, lai ihkchlis un rahditaja pirksts ap-
kertu taisni to tesmena dału, kas atrodas taisni wirs pupa.

Par flauzamo laiku flauzejam wajag buht loti usmani- Usmaniba,
gam, jo katris pahrtraukums darbā atnes faude-
jumus. Tadehk flakas farunas un masakais trofniš, kas Klusums kuhtī
trauze ne tikween flauzeju, bet ari gowis, kuhtī nekahdi naw par flauzamo
peelaischami. Turpreti kahda dseefmina war buht ihstā weetā.
laiku.

Kad preelfchejee pupi isflaukti, — teek nemti preelfchā
tahdā paschā kahrtā pakalejee.

Peenam wajaga istezet zaur rokas speedeenu. Ta-
dehk pupi jasanem ar wisu roku, un rokas war tikai
sinamā mehrā us augschu un semi zillat. Tahda flauk-
schana, kad pupu sanem paschā augschā ar diweem Slauschnana ar
pirksteem — ar ihfschki un rahditaju waj, kas wehl
fliftak, ar rahditaju un widejo — un, tos faspeeschot,
schlauz us semi lihds pupa galam, — nekahdā finā
naw peelaischama. Tahda flauschnana gowi naw pa-
tihkama, jo zaur to ahda teek usbusinata, un weegli
war uspamt waj fasprehgat. Bateefibā schahds flauk-
schanas weids ari flauzeju wairak nogurdina. Wim
tomehr war peelaist tahdōs gadijumōs, kad gows pupi
tik ihsi, ka ar wisu roku naw sanemami.

Kad ari pakalejee pupi isflaukti, — flaukschanu Gows jaisslauz
tomehr newar usskatit par pabeigtu. Jo tagad wehl
isdarama gows pamati ga pahrflaukschana. tihra.
Pahrflau-
schana.

Pehz tam, kad wisprims un wispehdigi isflauktee
pupi pahris reisas, kā pee flauschnas, faspaiditi, —
teek nu tefmens daschadeem sinameem rokas nehmeeneem
apstrahdats, zaur ko peens istek lihds pehdejai lahsitei.

Schai finā atrodam paraugu dabā. Lai apluhko- Lai mahzamees
jam jehru, kā winsch mahtes tesmeni apstrahdā, tik dabā.
lihds tam peetriuhkst ko sihst! Lai apluhkojam siwenu, Lai nowehrojam
kā winsch ar sawu mihksto fmezeriti sawas mahtes jehru waj siwenu!
peena organus istschamda, lai isdabutu no teem zik
eespehjams leelaku peena daudsumu!

Tihri waj jadomā, ka pehdejee peena pileeni buhtu Wahjsch un
tee gahrdakee. Un teescham tas tā ar' israhdās. Zaur treknas peens.
dauds ismeklejumeem ir peerahdits, kā wispehdigi is-
flauktais peens katrreis tas treknakais.

Peemehrs: pir-
mais un pehde-
jais flaukums.

Ja sawahkam atsewischkā traukā pascha issflauktō
peenu, teiksim, pa $\frac{1}{2}$ š no 40 gowim, tad no šchām
20 š peena nekad nesakulsim kaut $\frac{1}{2}$ š sveesta.
Ja turpreti sawahkam tahdā paschā fahrtā wišpehdigi
issflauktō peenu, tad 20 š peena no tam paschām
gowim dos ap 2 š sveesta.*)

Var ſha peemehra pareisibu kats flauzejs vats
war pahrlezzinatees. Ja eeflauz pirmo un pehdejo
peena strahwu no teem pascheem pupeem katu par
femi diwās weena platumā pudelitēs waj glahsēs un
noleek tās wehsā weetā, tad pehz 24 stundām war
weegli pahrlezzinatees, ka fahkumā issflauktais peens
drihsak lihdsinās labam nokrejmotam peenam. bet peh-
digi issflauktais isskatas pehz ſchidra frejuma.**)

Praktisks iſmeh-
ginajums.

Tadehļ pilnigai gows issflauktšchanai tihrā
ir nosihme ne tik ween ka lihdsekklim attihſtit
gows peena raschaſ ſpehju, bet ari ka lihdsekk-
lim padarit peenu treknaku.

Tahdam flauzejam, kam neatleek laika gowi tihrā
issflaukt, truhkst waj nu fajehgas par fawu usdewumu,
waj ari naw gribas fawu darbu apsinigi ispildit.

Kad pehz beigtas flauktšanas flauzejs pazelas,
tam peenahkas gowi zaur paglaudischanu apmeerinat
un neleegt kahdu laipnu wahrdū ka pateizibu par da-
buto wehrtigo dahwanu.

Wajag apluhlot
tefmeni un pu-
pus.

Slauzejam peenahkas usmanigi ſekot peena organu
wefelibas ſtahwoßlim. Ja tas pamana uspampumu
waj juhtelibu tefmena eekſch- waj ahrpuſē, wahtis waj
ſprehgajumus uſ pupeem, aifzeetinatus pupus jeb ne-
parasta isskata peenu (gabaliku waj krahsotu un t. t.),
tad wina peenahkums ir to tuhlit pasinot lopkopejam
waj lopu ihpaschneekam. Ta ka daschas tefmena un

*) Mehginajums ar weenu gowi:

I mehg. (pirmas peena strahwas) no 172 š peena 1 š sveesta;

II " " 38 š 1 š "

III " " 27 š 1 š "

IV (pehdejee peena pileeni) " 12 š 1 š "

**) Škat. ſihmejumu pehdejā lapas puſē.

pupu flimibas ir lipigas, tad faslimuskhâs gowis ja- Slimu organu flauz pafewim, peens jafawahl atfewischi un jaisnih- peenu nedrihkf zina, lai flimibai nebuhtu eespehjams isplatitees. flaukt semê.

Pupu peena kanals daschureis mehds buht loti Zetas gowis un schaurs waj ari weegli aissehre. Salmus waj zitus aiseetinati pupi. mahjas lihdsektus kanala isurbinafchanai un istihrischa-nai isleetot — nedrihkf nekahdâ sna, jo zaur to weegli war iszeltees atteeziga peena dseedsera eelaifums. Pups ar aissehrejuschu starp delnam weegli japawita un tad pamasitem jaissflauz.

Pehz pirmâ taka jaunpeena gowis nereti nedodas flaukt, jo ir loti juhteligas. Schahdu juhtelibu dascha gows israhda ari wehlakdôs gaddôs. Tahdâ gadijumâ ir fewischki weetâ apeetees ar gowi,zik ween eespeh-jams, faudfigi un pee flaukschanas tai parahdit fe-wischku laipnibu. Waras lihdsektus war leetot katrâ sna tiko wispehdejâ gadijumâ.

Bilniga gows isflaukschana tihrâ ar noluhku peena Jaunpeena gowis raschu pazelt ir no fewischka swara pee gowim pehz jaissflauz tihrâ. pirmâs atneschanas, jo schâi gadijumâ lihdsekkis dara wiisleelako eespaidu.

Ir loti eewehlams, lai katram flauzejam buhtu 2 Jaeweheho tihr-i masgajami flauzamie uswalki, no kureem weens pastah-wigi atrodas masgafchanâ, lai tam buhtu eespehjams, masakais, fwehdeenas rihtâ stahtees pee darba gluschi tihrâ apgehrbâ. Slaukschana isdarama atbrauzitam ro-kam. Tadehk scheem uswalkeem wajag buht ihsam pee-durnem; bes tam tahdeem, lai waretu weegli uswilkt wirs parastâ apgehrba.

Slauzejam wajag usskatit to par goda leetu, lai Tihri peena wina peena traufi (flauktume un wedamee traufi) weenu-mehr buhtu preefschfihmigi tihr.) Wislabaki ir traufi

* Pamatigo peena traufu masgafchanas isdarama fekoßchâ kahrtâ: tuhlit pehz leetoßchanas traufs jaisskalo 2—3 reisâ ar aufstu uhdent, tab no eckch- un ahrpuses janoschkeesch ar kâtku jnku (maifijumu) un pehz tam papreetsch aufstâ, tab wahroßchâ uhdent labi jaisskalo, un bes kahdas flauzißchanas jaiswehdina.

Tihrs un ehrts
flauzams us-
wals.

Tihri peena
traufi.

kas pagatawoti no ißzinneta tehrauda bleka, jo tee nedrihkfst ruhfset.

Tihras rokas.

Lai tas buhtu rihtâ, pusdeenâs waj wa karâ, — rokas katreib pirms flaukschanas ruhpigi janomasga. Ja flaukschana noteek kuhti, — tahs, ja wajadfigs, janomasga ari par flauzamo laiku.

Sausas rokas.

Tihribas labâ flaukschana isdarama weenigi faufam rokam.

Tihras gowis.

Lopkopejam us to stingri jaluhkojas, lai gowis tilku pastahwigigi tihritas. Ja tesmenis waj pupi aplipuschi mehsleem waj ziteem netihrumeeem, — tee pirms flaukschanas apmasgajami ar remdenu uhdeni un tad ar faufu lupatu apflaukami.

Kuhti tihrs gaifs.

Peenam peemicht ihpachiba usnemt fewi no gaisa leelâ daudsumâ wifadas gahses. Behdejâs war eekluht peenâ fewischki weegli par to laiku, kamehr peens teewam strahwam eetek flauktuwê un wißzauri gaisam pee-eetams. Tadehk fewischki par flaukschanas laiku kuhts gaisam wajag buht zif eespehjams tihram. Sakarâ ar fcho gowis jafazel kahjâs jau kahdu laizinu preefsch flaukschanas, lai tahs pee laika istihritos. Behz tam us daschâm minutem ja-atwer durvis un logi, lai kuhts iswehdinatos, jafakopj pakaischi un t. t., lai flaukschanai sahkotees wiss atraosts preefschfihmigâ fahrtibâ.

Kuhtij jabuht gaifschai.

Gaisma ne tikai pamudina eevehrot kuhti tihribu, bet tihra ari gaisu. Tadehk ar faules gaismu bagata kuhts buhs flaukschanai wißnoderigakâ.

Slauzamais laiks.

Gewethro laiku!

Jo beeschak kahdu gowi par deenu flauz, jo wairak un jo treknatu wina dod peenu. Bet weena alga, lai flauzam 3 waj 2 reisâs deenâ, — par wifam leetâm jaeewethro, ka starpbrihschi starp flauzamâm reisâm buhtu zif ween eespehjams weenadi.

Gows weegli peeradinama. Tesmenis darbojâs weenadi un fahrtigi. Tadehk flauzamais laiks

ſtingri jaeewe hro. Katram flauzejam katrees ir ja-
flauz tahs paſchās gowis un taī paſchā kahrtibā. Ja
flauſchanu eefahk par wehlu, — gows top nemeeri-
gas, un tahm, kurās dod dauds peena, war rastees
fahpes zaur teſmena pahrpildiſchanu; bet par wiſam
leetām peens eet ſudumā.

Wiſpahrigi waijag eewe hrot, ka gows par
katru wiñai padaritu pahrestibu atmaka ar
to, ka ifdod maſak peena.

Gala wahrd̄s.

Preeka un apmeerinajuma fajuhta, ko mantojam Darbs zet wiñru.
zaur ſinamu darbu, ſtahw ſakarā ar to, zif apſinigi
un kreetni ſchis darbs no mumis teek padarits. Schi
pateefiba ir weetā ari atteezotees uſ flauſchanu. Tas,
kas ſcha darba kreetnu paſtrahdaſchanu uſſkata ka goda
leetu, — teefcham pelna ſawu lihdszilweku zeenibu.
Kur uſ flauſchanu ſlatas pawirſchi, tur truhkſt pareisu
uſſkati un ſajeħgas par darbu, kuram jaeerahda
weena no fwarigakām weetām ſtarb wiſeem
laukſaimneeka darba weideem; tur neprot iſleotot
wiſlabako lihdselli, ka peena lopus wiſeenefigaki iſman-
tot un peena gows tahlaku attihſtibu weizinat.

Labi padomi.

Slauzejam jaeewe hro ſekofchais:

1. Gows ir dſihws radijums.

Draudſiga apeſchanas atweeglina darbu un pa-
wairo peena daudsumu.

2. Darbinaschana uslabo dñshwo darba riñku.
- Wajag flaukt tihrâ, jo zaur to attihstas tesmenis un peena raschas spehja un
 - tu dabu treknaku peenu, jo wiþpehdigi issflauktais peens ir tas treknakais.
3. Slaukschana isdarama pareisi.
- Pups jañanem ar wiñu roku;
 - peens jaïsdabu zaur speedeenu;
 - naw ja-aismirst palehnais speedeenüs us augschu pret tesmeni;
 - needrihst pahrtraukt darbu, kad gows eereetinata;
 - naw ja-aismirst pahrslaukschana un pehdejee pileeni;
 - gows japaglauda ari pehz flaukschanas.
4. Tihriba pee flaukschanas.
- Jaeerodas ar tihru flauktuvi un z. traufeem;
 - jamašga rokas preeksch un par flauzamo laiku;
 - un d) jaflauz faufäm rokäm un flauzamä us-walkä.
5. Tesmena weselibas stahwoßlis.
- Tesmena un pupu juhteliba un uspampumi,
 - zeeta flaukschana waj aisseetinati pupi,
 - nedabisks peena issflats, — par to wajag sirot.
6. Slauzams laiks.
- Slaukschana jaeefahk noteiktâ laikâ;
 - darbs jadara pehz weenas un tahs paßhas kahrtibas.
7. Apñiniga flaukschana usßkatama kà goda leeta.

Lopkopejam jaeewehe:

- Tihras gowis.
- Kuhti labs gaifs.
- Laba gaifma kuhti weizina tihribu un rada darba preeku.

Scrijung.

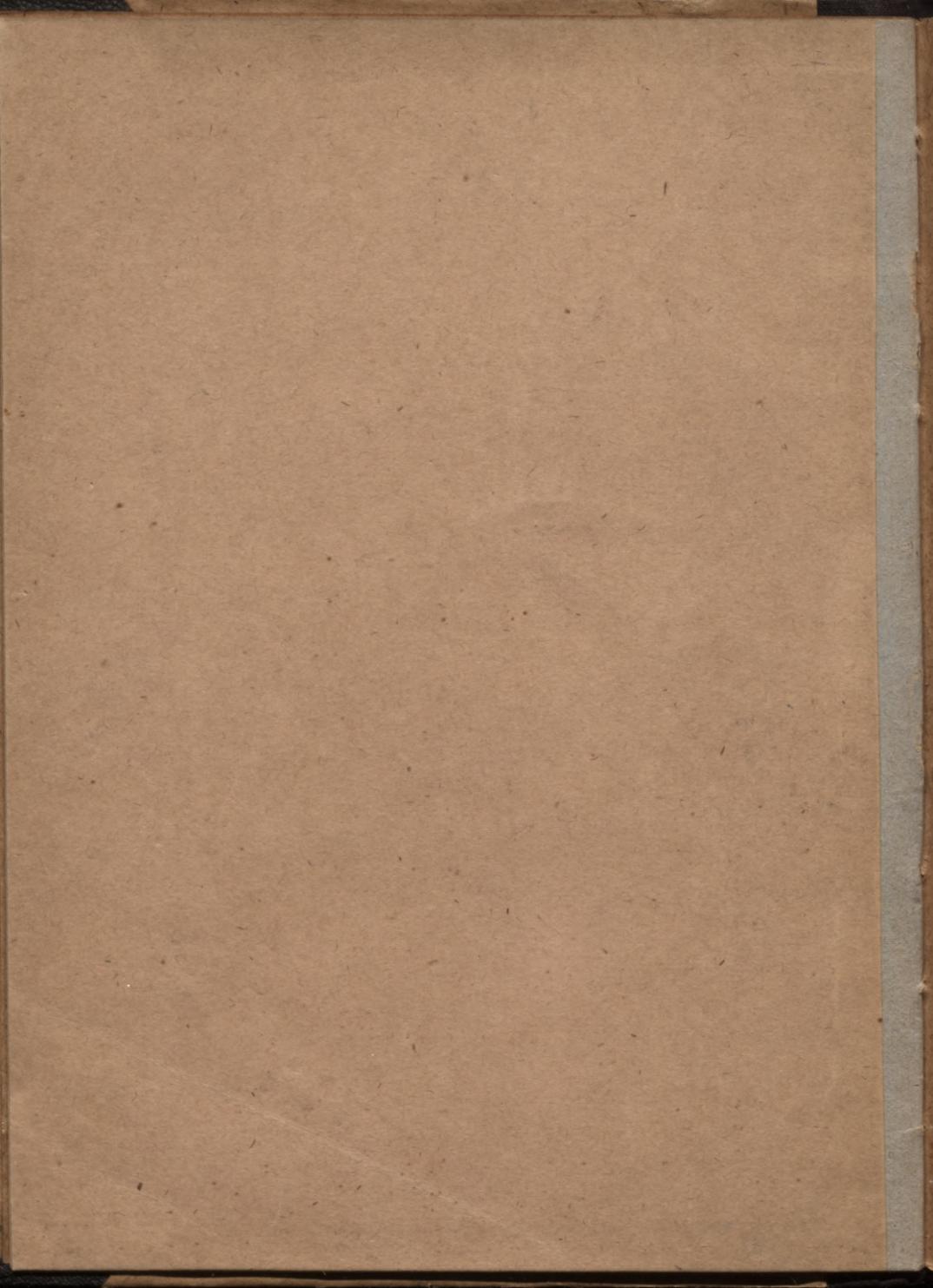
Gathumä issflauts peens.

Scrijung.

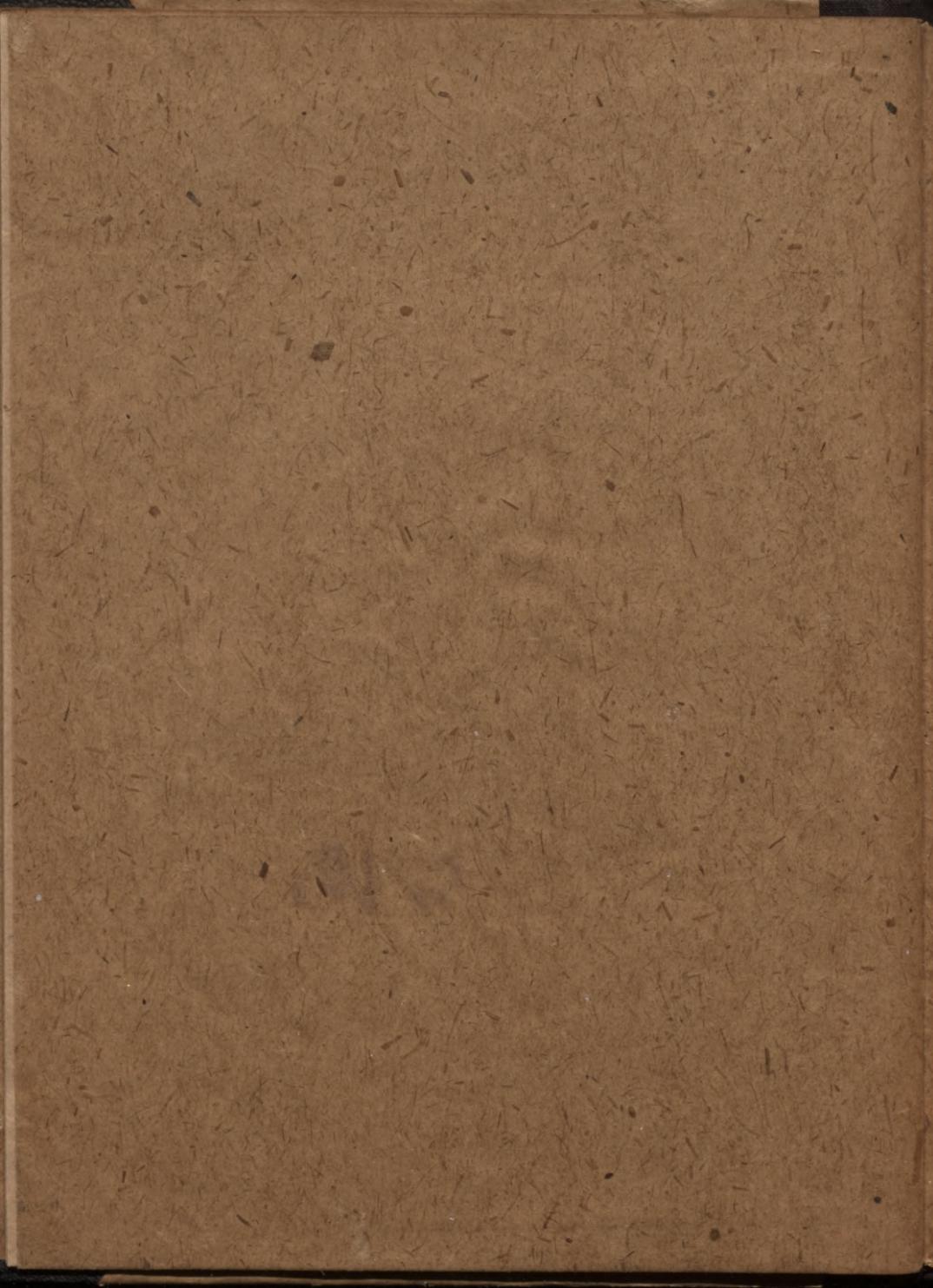
Wiþpehdigi issflauts peens.

52 Wn

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309062978

156